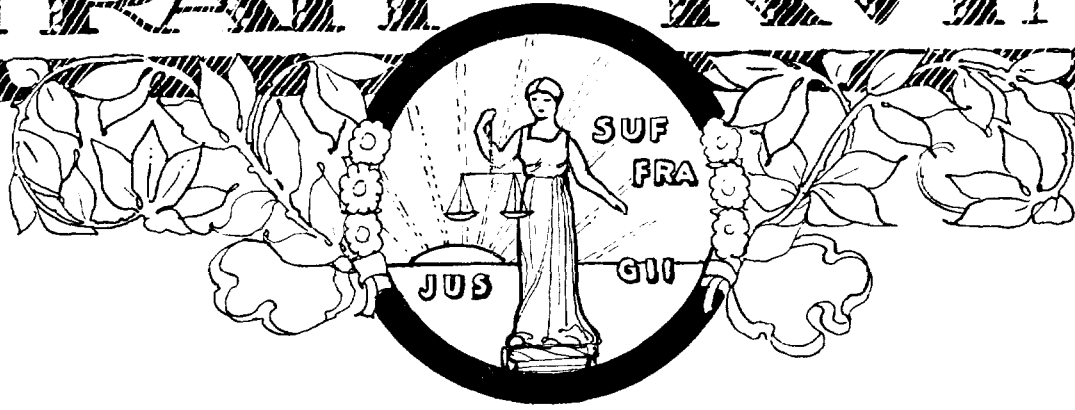

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

MOTTO: *Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak, som en stor sak kan göra för oss.*

TIDNING UTGIVEN AV LANDSFÖRENINGEN FÖR KVINNANS POLITISKA RÖSTRÄTT

VIII. ÅRG.

STOCKHOLM, 1 JUNI 1919

N:R 11

KVINNAN - MEDBORGAREN.

Så har alltså riksdagen beslutat att upptaga den svenska kvinnan som medborgare i samhället. Hon skall få samma rättigheter och skyldigheter som mannen och kommer att för framtiden få lika dela ansvaret med honom.

Detta krav på medborgarrätt har varit så omskrivet, förfäktat, förlöjligt och avslaget under de senaste 20 åren, att det därvid mist en del av den glans och friskhet det hade, då kvinnorna först började samlas därom. Men i denna stund, då *det* är verklighet, som för 20 år sen mest tedde sig som en dröm, då har åter begreppet rösträtt renats och förnyats, och vi rösträttskvinnor gripas av en högtidskänsla, då vi stanna inför vad som skett.

Riksdagens beslut har samma betydelse som en milstolpe: att markera slutet på ett avsnitt av vägen och början på ett nytt. Det betyder, att förändringarna i samhällets struktur och i kvinnans ställning inom detsamma till slut blivit så stora att lagstiftningen icke längre kunde undgå att ta hänsyn till den. Lagar kunna stundom komma till av en slump eller genom en enskild persons inflytande. Här stå vi inför en åtgärd, dikterad av en historisk nödvändighet, som var starkare än sympatier och antipatier, fruktan och hopp.

Vad var rösträttsrörelsen? Ett led i kvinnornas, kanske inte alltid så klart fattade strävan att orientera sig i ett nytt samhälle. Kvinnorna förändrades icke först, och de förändras överhuvud icke mer än nätt och jämnt så mycket som nya förhållanden tvinga dem.

Rösträtten i och för sig skapar icke på en dag det eftersträfvade modus vivendi, men den är ett väsentligt medel att göra det.

Det är vanligtvis eftervärlden, som uppdelar historien i epoker. För de levande te dessa sig icke så skarpt avgränsade. Mycket av den gamla tiden skall följa med över gränsen in i den nya. Det är mycket troligt att vi redan om två, tre eller fyra år komma att få höra, att man icke märkt ett spår av rösträttens verkningar och att många komma att ironiskt efterlysa det utlovade paradiset. På paradiset tro vi icke mer, och vi vilja icke komma in i det medborgerliga arbetet med en börda av stora löften. Men det är fåvitskt att tro, att kvinnorösträtten skulle gå omärkligt förbi. Den kommer att sätta sin prägel på samhället och på kvinnorna själva. Vi sväva icke alldeles i blinda rörande arten av

Kvinnans röst.

Förödande våldet
sin stormvinge slog:
vad män förmå med världen,
fick släktet skåda nog.

Låt höra dig, du veka,
du undertryckta röst
av kvinnlighet i tidens
befungade bröst!

Välkommen, hjältinna
fast vapen! och svag,
det vackraste modet
besjälar dina drag.

Den fana du höjer
är ej av blod bestänkt,
men spunnen av tankar
som kärleken tänkt.

Om världen har förgåtit,
att mildhet är förnuft
träd ut med ditt budskap
i fiendskapens luff!

Som lärkspeglar i vårvind
från fjärran jag hör,
hur mina döffrar sjunga
i framtidens kör.

Andreas Östefling.

kvinnans blivande insatser. Hennes utövande av den kommunala rösträtten och det sociala arbete hon utfört pekar på att hon, förutom de intressen hon har gemensamma med de olika partierna, genomgående tyckes ha en vilja och naturlig böjelse att se på samhället ungefär som husmodern på sitt hem, att ordna dess dagliga liv och dess praktiska detaljer och träda fram för dem, som icke kunna tala för

sig själva. Även inom det samhälls-
liga arbetet, även sedan likställigheten
är genomförd, torde därför en arbets-
fördelning mellan medborgaren och
medborgarinnan liksom av sig själv
komma att äga rum.

Då ombuden för Landsföreningens
centralstyrelse nu samlas till möte,
komma de att trycka varandras hän-
der till tack för gott kamratskap och
ömsesidig hjälp i arbetet. För dessa

ledarna av kvinnornas rösträttskamp har segern en mer personlig betydelse än för andra. Ett värv är fyllt, de segrat mina leder. Medvetandet att tidsförhållandena gjort ett medgivande från motståndarnas sida till en politisk nödvändighet berövar icke de aktiva rösträttskvinnorna all rätt att känna segern som sin. Ty utan kvinnornas egen insats och utan frågans inre styrka skulle den icke heller nu ha uppnått att bli en politisk nödvändighet. Sedan kunde det ju ha varit stoltare och mer tillfredsställande om det varit någon omotståndlig väg av vilja till rösträtt hos kvinnorna, som brutit motståndet, eller om Första kammaren hade velat förklara sig övervunnen av våra omötsägliga argument.

Kvinnorna få icke i denna stund glömma att tacka de demokratiska partierna, som förhjulpt dem till den seger, varöver de i dag glädjas. Icke heller glömma att tacka den regering, som nu fört fram deras fråga till lösning, och de enstaka politiker, redan borta, eller ännu i verksamhet, som med särskilt intresse tagit sig an deras sak. Vad den riktning inom svenska politiken angår, som nu uppgivit sitt motstånd, kunna de inte annat än hoppas, att minnet av gångna bataljer icke skall förhindra ett gott samarbete i framtiden och lojalitet vid beslutets grundlagsenliga bekräftelse under nästa period.

Kvinnorna kunna inte undgå att se historiens ironi i att de kallats att inränga sig i det borgerliga samhället just i ett ögonblick, då det darrar i sina grundvalar.

Vägen bortom milstolpen ligger icke för kvinnorna utstakad och jämn som en vädjobana, där små glada flaggor utmärka de år, då med passande mellanrum deras välsignelsebringande förslag skola bifallas. Men *det* kunna de hoppas, och därpå må de sätta in sin kraft, att vilken riktning utvecklingen än i framtiden tar, de dock alltid skola vara med om att leda den, aldrig skola uteslutas mer eller sjunka ner till blott nominellt medbestämmande.

Men i dag är segerns dag, minnets dag och glädjens. Kvinnor, låt oss visa, att vi inse vad som har skett. Låt oss lyfta våra huvuden från arbetet, låt oss ge varandra händerna och glädjas tillsammans över att bli fullmyndiga medborgare i vårt Sverige, som först nu är riktigt vårt.

Rösträtt för Kvinnor utsänder detta nummer till segerfestens dag med en förhoppning att med detsamma kunna avspegla och för framtiden bevara några av de känslor, som nu röra sig i de svenska medborgarinnornas hjärtan.

KVINNORÖRELSENS HISTORIA I SVERIGE.

F ö r R ö s t r ä t t f ö r K v i n n o r .

Ja, så äro vi vid målet för L. K. P. R:s strävan. Det centrala i de medborgerliga rättigheterna är uppnått: politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män, och det förestår oss att rätt värda och bliva värdiga vårt nya ansvar. Att bliva kunniga, vidsynta och kloka som de bästa av männen och att aldrig förgäta, att med kvinnan *kan* ett nytt element komma till vid de allmänna ärendernas handläggande, ett element, som utom hänsynen till praktiska synpunkter i kraft av sin säregna art, även förs och *bör* taga hänsyn — och genom sitt hänsynstagande väcka gensvar hos många — till s. k. "opraktiska" idéer och till den stora hittills ofta förbisedda maktfaktor i samhället, som är den goda känslighetens ingivelser. Kvinnorna behöva nu lyckligtvis icke mera lita till sitt "indirekta" inflytande och "verka i det tysta".

Ja, banan är tillryggelagd även för Sverige, men med glädjen att vara framme blandar sig så oändligt mycket av sorg och bitterhet. Förr trodde vi givetvis, att slutreformen i kvinnans medborgerliga frigörelse, som föreföll oss så naturlig och dit tidens riktning så avgjort gick, borde komma åstad utan allt för mycken tidsutdräkt, onödigt prat och motsägelser, som ju så snart skulle visa sig alldeles föräldrade. Och sedan, när det stora, grymma världskriget med sitt nedmejjande av värnpliktiga män visade sig ha tendens att utsträcka medborgarrättigheterna till kvinnorna, som så ofta förvägrats dessa rättigheter, just emedan de icke kunde göra värnplikt, och när detta krig i sina sista, allt hemskare faser medförde dessa rättigheter åt allt flera länders kvinnor samt på sistone gav löftet om dem även åt oss, sörjde vi över att världen skulle behöva vada genom pölar av blod och utstå all sorts elände, innan det för oss så självklara och nödvändiga, att kvinnorna få säte och stämna i staternas hushållningsråd, skulle bli klart även för dem, som stifta lagar.

Och glädjen över att stå vid målet är mycket dämpad: fredens rosenkransar äro virade med sorgflor, segerns banér vajar på halv stång!

I en uppsats om Griechische Kultur av H. Lanner berättas att det förvägrades de grekiska kvinnorna att "förvärva kunskap och därigenom taga aktiv del i allmänna frågor", varemot den gammalgermanska uppfattningen av kvinnan var, att hon var en "bildningsvärdig varelse". Men även om de gammalgermanska kvinnorna voro männens likar i bildning och anseende; även om saxiska jordägande kvinnor ägde samma rösträtt som jordägande män, även om en självvägande slottsfru hade dömande makt och myndighet, även om klostrens abbedissor många

gånger voro beundransvärt dugliga i administrativt hänseende, blev dock, allteftersom tiderna gingo framåt och den enskilde icke mera behövde värna om hus och grund, kvinnoidealet ett annat. För den kraftiga, manhaftiga kvinnan fanns ingen användning då;

1845, då syster erhöi lika arvsrätt med broder, och hustru lika giftorätt i boet som mannen, samt de närmaste 15 åren därefter medförde en rad små lagändringar, som de flesta tenderade till ökad ekonomisk förtjänst för kvinnorna, och med ökade möjligheter till

varav ekot genljudit in i de sista tiderna, att: "när millioner anslås till den manliga befolkningens bildning", är det väl icke för mycket, om några hundra tusen anslås till kvinnornas, "helst det i alla fall är hon, som lägger första grundvalen till bildning hos mannen".

Det var just det året 1862, som på så sätt blev grundvalsläggande för den svenska rösträttsrörelsen, att *kvinnor med egen debetsedel då fingo kommunal rösträtt*, churu säger någon, "det inte är gott att säga vad som gjorde, att kvinnorna, utan att de själva begärt det, då fingo denna rättighet".

Uti expeditionsutskottets skrivelse n:r 95 vid 1862-63 års riksdag motiveras ändringen av åtskilliga §§ i 1862 års kungl. förordning om kommunalstyrelse i stad med denna inledning: "För att liva känslan av gemensamhet, som borde vara förordningens huvudsyfte, måste grundsatsen om likställighet emellan kommunens *alla** medlemmar i avseende på såväl skyldigheter som rättigheter göra sig fullt gällande."

Och i underdånig skrivelse av rikets ständer till K. M:t vid riksdagen 1856-58 heter det likaledes, "att den reform av städernas municipalväsende, som vore av verkligt behov påkallad, borde fotas på grundvalen av *alla** stadsinvånarens likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter".

Man har måhända rätt att anse, att orsaken till att kvinnor med egen debetsedel erhöi kommunal rösträtt, grundade sig på ovannämnda uttalande. Att reformen närmast härrörde av ett behov att ordna skatteväsendet, synes klart för den som skriver detta, men huru som helst, så hade "grundsatsen om likställighet emellan kommunens *alla* medlemmar i avseende på såväl skyldigheter som rättigheter" blivit fastställt.

Rösträttsplantan hade slagit rot!

Efter detta kom den ena reformen efter den andra, och de kunna mest alla innefattas i den av år 1864. "Näringsfriheten för kvinnor utvidgas." Endast en lång paus uppstod mellan 1874 och 1882, som dock präglades av ett alldeles speciellt steg till likställighet. "Giftomannaskapet avskaffas även för adlig mö." Det hade tagit 10 år att låta ingå i allmänna medvetandet, att även adlig mö var en människa, som kunde vilja ha frihet, ty 1872 redan avskaffades giftomannaskapet *utom* för adlig mö.

Sedermera kom en period, då vart tionde år utmärktes av ett nytt och betydelsefullt moment av kvinnans utträde från hemmens avskildhet till offentliga områden och därmed förenat större ansvar. Från 1889 kunde *kvinnor väljas till medlemmar av skolråd, fattigvårdsstyrelser och fattigvårds-*

* Kursiveringen av fört.

FREDRIKA BREMER

PIONIÄREN FÖR DEN SVENSKA KVINNORÖRELSEN

kvinnans bildning inriktades på fulländning i alla husliga dygder.

Kvinnorna i västern buro icke slöja och instängdes icke i kemenaten, men så småningom blev allt uppträdande i det offentliga förbjudet och uteslutet genom lagar, sedvänjor, och sist men icke minst genom deras egen viljeriktning.

Enstaka frihetsälskande andar hade alltid upprest sig mot tvång, som band begåvning och sinnesart, och omsider blevo större delar av mänskligheten även vakna till medvetande av, att kvinnor icke mera borde tvingas inom skrankor, som de ej mera ville veta av.

Inom de moderna staterna ändrades arbetsmetoderna, i synnerhet med förra århundradets mitt ungefär; kvinnornas medarbete behövdes. Behovet möttes av deras vaknande vilja, och kampen för den sociala frigörelsen börjades, därvid det i Sverige kanske på sätt och vis varit lättare än annorstädes, emedan såsom en rösträttsförfattarinna säger: "Kvinnornas delvisa frihet i Sverige aldrig blivit 'bortreformerad.'" (Hon syftar på de svenska kvinnornas rätt att taga del i prästval och på den engelska "Reformbillen" 1832 med tillägg 1835, som beröfvade kvinnorna rättigheter de förut ägt.)

Och liksom det om människans utveckling säges, att "framåtskridandet beror på en förbättring av de omständigheter, varunder hennes förmögenheter komma i verksamhet", ser det också ut, som om i Sverige åtminstone de ekonomiska omständigheternas förbättrande för många kvinnor väckt kvinnornas allmänna lust att bättra kvinnornas allmänna ställning.

inkomstgivande anställningar följde givetvis ökad lust att förvärva kompetens till dessa och andra, som hägrade för tanken.

1867 upprättades Högre lärarinneseminariet, och många kvinnor tacka den lilla kvinnan med de klara ögonen, *Fredrika Bremer*, för att hon med sin blick för vad hennes ståndskvinnor behövde och sin livliga andes energi bidrog att åstadkomma uppfostringsmöjlighet åt sitt lands kvinnliga ungdom. Ty efter inrättandet av seminariet följde Statens normalskola för flickor 1862 och därmed förbättrade flickskolor i många av Sveriges städer.

Det är dock underligt att se, vilka synpunkter, som ibland gjorde sig gällande vid denna tid. I en diskussion i bondeståndet vid 1862-63 års riksdag angående ett anslag till det nyinrättade seminariet för tillsättande av kamrerare och vaktmästare yrkades avslag av riksdagsmannen Ola Jönsson från Skåne. Och i avseende på den senare befattningen motiverade han sitt avslagsyrkande därmed, att han "i sanning icke visste vad åliggande denne skulle tillkomma, då föga troligt är att städning och eldning i rum, som uteslutande bebos av fruntimmer, bliver honom ålagt."

Emot honom uppträdde dock åtskilliga, i synnerhet Jonas Andersson från Östergötland, som ville uttrycka den önskan, "att åtminstone icke bondeståndet måtte så förbise vikten av kvinnans bildning, att de förmena den första anstalt, som i detta syftemål blivit inrättad, vad de utan prut beviljat till och med de lägsta gosskolor". Och samme Jonas Andersson yttrade senare ord,

F. T. BORG.

CARL LINDHAGEN.

nämnder, även om många orter föredrogo att vara utan kvinnliga medlemmar i råd och styrelser.

1899 erhöll gift kvinna rätt att vid prästval utöva sin frånvarande mans rösträtt. Den gick helt spårlöst förbi, denna till synes lilla obetydliga rätt för hustru att vara sin mans jämnbördiga ställföreträdare, och först mera än 10 år senare, 1910, erhöll gift kvinna själf rösträtt vid prästval.

Och år 1909 kom efter åratals förberedande åtgärder med ens det fullständiga tillträdet till kommunernas tillitsposter. *Kvinnor blir valbara till alla kommunala förtroendeuppdrag, med undantag för det att vara landstingsman.*

Det sista undantaget var en naturlig och konsekvent följd av motståndet mot kravet även på politisk rösträtt. Ty likasåväl som kvinnor, i den händelse de kunnat bli landstingsmän, skulle ha varit berättigade att välja ledamöter av Första kammaren, likasåväl ägde de ju förutsättningar till val av Andra kammarens medlemmar.

Dock förhöll det sig ju så, att i och med det att kvinnor kunde bli stadsfullmäktige, erhöles de direkt valrätt till Första kammaren uti de större städer, som ej taga del i landsting, vilket givetvis gjorde, att argumentet om kvinnans naturliga oförmåga att sköta politiska ärenden aldrig mera kunde anlitas med någon verkan och givetvis också i första hand påpekades av dem, som försvarade kravet på politisk rösträtt åt kvinnor.

1909 var detta krav vaket och målmedvetet och arbetet därför i full gång. Och man kan säga, att detta arbete började i slutet av ett decennium, liksom de sista decenniernas 9:e år varit märkesår. 1884 bildades Fredrika-Bremer-Förbundet, vilket ju i Fredrika Bremers praktiska, kvinnovänliga ande sökt verka för kvinnors väl, och efter att redan förut ha uttalat sig för kvinnans politiska rösträtt, började förbundet 1899 direkt arbeta därför genom skrivelse till K. M:t. Frågan hade nu blivit så pass aktuell, att efter diskussionsmöten tvenne kommittéer bildades, snart sammanslogos och utfördes ett begynnelsearbete, som man visserligen kan kalla fruktbärande.

Ty 1902 väckte den outtröttlige kämpen för det rättfärdiga borgmästare Carl Lindhagen motion i Andra kammaren om skrivelse till K. M:t. Motionen inleddes med Fredrika-Bremer-Förbundets förut omtalade skrivelse av år 1899, varpå motionären bl. a. yttrar, att det "för närvarande i första rummet gäller, huruvida kvinnor principiellt böra äga politisk rösträtt", samt utmynnar i begäran om skrivelse till K. M:t som "efter verkställd utredning täcktes framlägga förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda kvinnor rösträtt och valbarhet till riksdagens Andra kammare".

Samma år 1902 bildades också den första F. K. P. R. i Stockholm, och under de närmaste åren många dylika på olika orter. De flesta, om icke alla, på initiativ av den pionjär för F. K. P.

EN DRÖM PÅ KVINNORNAS DAG.

Vi stå nu vid målet, men varje mål är endast en milstolpe vid en skiljeväg, en begynnelse till något nytt. En stund vila vi ut, njuta av känslan att ha vunnit något, se på kamraterna med blida ögon och unna oss ännu nöjet att skaka hand och säga varandra några vänliga ord.

Men nästa ögonblick äro vi skingrade åt olika håll, och de många olika vägarna uppsluka dem, som förut så troget höllo samman. Vid vägskalet vänta olika grupper på tillfället att mönstra oss för sina leder, och de flesta av oss skola inte orka med att gå ensamma utan låta sig bortföras av dem, som synas locka med det bästa. Och de ensamma kasta undrande blickar efter dem, som gå i flock, och fråga sig om det verkligen ligger någon sanning alls i de stolta ord av Ibsen, dem man så ofta citerade på 90-talet, att "den starkaste på jorden var den, som stod mest allena!"

Så gå de var och en till sitt läger och mobiliseras av de olika grupperna för att bekämpa varandra — så bitert och fanatiskt som bara kvinnor kunna göra det, när temperamentet och den välmenande barnsligheten tar dem fatt. Därför att män lyckats i tala dem att de kämpa för fosterlandets eller mänsklighetens eller samhällsklassens heliga sak, bli de dubbelt viktiga och säkra. Så fast mark kände de ju aldrig, medan de bara stridde för egen sak, ty deras egen sak hade ju ingen betydelse för staten, den representerade ju bara deras egna "själviska" syften, och kvinnor ha aldrig gott samvete, förrän de få offra sig för andra, d. v. s. för män. Man har uppfostrat dem att känna så, och vad högre auktoriteter i deras barndom sagt dem, måste de ju tro. Därför känns det så tryggt och ljuvligt att få falla in med en liten sopran i den stora kören av basröster, som sjunga med talarnas — och Dalarnas — talman:

"Partiet, partiet, partiet, partit — jag hör dit, jag hör dit!"

Och när då de ensamma höra den underliga låten, där alla sjunga samma ord, fast på olika melodier, känna de sig dubbelt ensamma och äro frestade att instämna med prestens ord i Brand:

"Den Gud vill slå i livets strid, den gör han först till individ."

Men så händer det kanske en dag, att en eller annan av dem, som valt att gå i flock, upptäcker, att hennes röst

inte går ihop med körens. Och hon förstummas plötsligt och lyssnar till det hela och tycker, att det låter ungefär lika vackert som surret i Aristofanes' berömda lustspel, "Gefingarna". Och då skäms hon för att höra till getingkören och sällar sig i stället till de ensamma. Och de ensamma bli till sist inte ensamma längre, de bli en skara även de och få stå den risk, som alltid följer med försöket "att gå i sockenvis till paradiset".

Men faran att få det för bra blir kanske ändå inte så stor för dem som för de andra. De representera ju tills vidare bara kvinnornas sak och inte statsangelägenheter som

"partiet, partiet, partiet",

och de få därför alltjämt draga smälken av sin ensidighet, så länge nämligen som män inte lärt sig att betrakta kvinnorösten som annat än en förkrympt mansröst och uttrycken för kvinnornas önskingar som annat än barnjoller. Och den tiden kommer nog att dröja en stund ännu. Den dröjer tills de tjuguariga gossarna, som i dag under de tjuguariga flickornas ihållande applåder tala om "psykosen av att vara kvinna", en gång hunnit få brödbekymmer för sina döttrars räkning. Ty därunder lära de sig nog tilläventyrs upptäcka, att även döttrar och inte bara söner äro kött av deras kött och ben av deras ben.

Så drömde jag på kvinnornas dag vid foten av milstolpen, medan ännu kamraterna dansade och sjöngo tack-sägelsesången. För mig ljöd den melodien nästan lika vemodig som den gamla folkdans, som kallades "Skrälåten" och som alltid gav åskådarna intrycket av att man nu dansade för alla sista gången i sitt liv och att varje steg innebar ett sista farväl. De dansande själva tycktes nu i alla fall inte tänka på den saken. Jag var tydligen ensam om att sitta i vrån i gästtabudssalen och som en hämndnedkallande profet läsa ett mene tekel i fosforskrift över de glammande gästernas huvuden.

Eller kanske jag läste orätt? Kanske där i stället lyste emot mig som i stjärnelågor det nya förbundets glada budskap om den tid, då varken klasskamp eller könsstrid eller folkkrig längre skall förekomma. Det budskapet låter så:

Här är icke jude eller grek,
här är icke träl eller fri,
här är icke man eller kvinna.

Lydia Wahlström.

R., fru Ann Margret Holmgren, som med aldrig slappnad, tålig men oböjlig energi ägnat tid och krafter åt spridandet av medvetandet om det nödvändiga av politisk rösträtt för kvinnan och väckandet av vilja till arbete därför.

Alla de många kvinnor, som med ord och dåd, med ospart nit och offervillig strävan befördat kvinnornas sak, med Rösträtt för Kvinnors vackra motto: "Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss", till ledstjärna för sitt handlande skola annars ej här nämnas, personalhistorien har sitt eget område. Hell och tack och signe dem alla!

1903 sammanslog sig de bildade föreningarna till Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt, och 1904 gick denna, L. K. P. R., in i den då bildade Internationella kvinnorösträttsalliansen, till vilken många länder, 26 stycken, i världens 5 delar, så småningom anslutit sig.

Genom särskilda broschyrer; genom den tillsammans med Fredrika-Bremer-Förbundet utgivna tidskriften Dagny; såvitt möjligt genom dagspressen och

genom L. K. P. R:s 1912 startade egna tidningsorgan, *Rösträtt för Kvinnor*, spreds kännedomen om kvinnornas krav i så vida kretsar som möjligt, och till denna kännedom bidrogo de i stadsfullmäktige, olika råd och styrelser efter hand invalda kvinnor, liksom också de sociala upplysningskurser, vilka tack vare den stora Bergman-Österbergska donationen systematiskt kunna anordnas i alla landskap.

Och därjämte säger det sig självt, att inga försök att direkt påverka riksdagen och statsmakterna underlätits genom skrivelser, påminnelser och deputationer och särskilt genom masspetitionerna 1906 med 142,168 namn och 1914 med 351,454 namn.

1911 bildades Männens förening för kvinnans politiska rösträtt. En förening utom riksdagen, vilken dock lika litet som kvinnorna själva skulle kunnat åstadkomma annat resultat, än det visserligen mäktiga, men långsamt verkande att ge riktnings åt allmänna opinionen, om det ej sedan länge tillbaka också inom riksdagen funnits män, som, fastän på olika sätt formulerat, framhållit: "att man även i stats-

livet bör förstå, att det mänskliga enligt naturlagarna består av man och kvinna."

Den förste motionären var redaktör F. T. Borg, som 1884 framlade motion om rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män. I redaktör Borgs varmhjärtade, på synpunkter rika motion finnas redan alla billiga, mänskliga argument för kvinnans politiska rösträtt som kunna anföras — mera sakliga och samhällsnyttiga ha sedermera framdragits och betonats —; men den avlogs naturligtvis på alla håll. Konstitutionsutskottet avstyrkte först, "ehuru det (dock) ej tilltror sig säga, att kvinnan efter sin natur saknar förmåga att bedöma de frågor, som inom det politiska livet förekomma". Det var såsom det yttrades under diskussionen i Första kammaren 1912 "det första stadiet" på rösträttsvägen, "de vägbrytande, skenbart hopplösa motionernas".

Första kammaren avtog den gången utan diskussion, sade nej, som den mer och mindre betingat gjort allt intill 1918, då, ehuru "Första kammarhögern kapitulerat i principväg 1917", kungl. propositionen i alla fall föll på dess motstånd.

Andra kammaren har genomgående ställt sig annorlunda, trots de fluktuationer i bifallet, som emellertid gjort sig gällande. Ty, ehuru det efter 1884 uppstod en 8-årig paus, har frågan sedan 1902 ej varit avförd från dagordningen, utan åter och åter kommit igen, därigenom bevisande sin inneboende livskraft, fastän här icke är stället för någon utförligare redogörelse för riksdagsförhandlingarna. "Kvinnornas riksdagshistoria" är till 1912 framställd av dr. Gulli Petrini och kommer att ytterligare berättas av henne.

1906 kom frågan in i det andra stadiet "utredningens". Konstitutionsutskottet föreslog skrivelse till K. M:t, och riksdagen anhöll om "allsidig utredning", emedan det "syntes riksdagen, som om tiden skulle vara inne att taga under allvarligt övervägande, huruvida och i vilken omfattning rösträtt kan beredas jämväl kvinna, gift likaväl som ogift".

Utredningen dröjde, men motionerna upprepades: av enskilda riksdagsmän, av olika grupper inom riksdagen och 1908 av liberala samlingspartiet för första gången såsom parti. Det året föll motionen i båda kamrarna, men 1909 bifölls den utan votering av Andra kammaren, som sedermera bibehållit sin ståndpunkt.

Och 1912 inträdde saken i tredje och sista stadiet, "regeringsinitiativets". Trontalet bebådade kungl. proposition, och denna meddelade bland mycket annat uti statsrådet Sandströms uttalande till statsrådsprotokollet, att "i sammanhang med omläggning av den politiska rösträtts grunder från censurvalrätt till allmän rösträtt, kom kvinnans rösträttskrav i förgrunden". Och från den uttömmande diskussionen i Första kammaren skall man alltid, med glädje över att en sådan man funnits, minnas excellensen Karl Staaffs fram- (Forts. å sid. 6.)

KARL STAAFF.

NILS EDÉN.

KÄNSLOR OCH PÅ SEGE

ANNA WHITLOCK.

L. K. P. R:s ordförande 1903-09 och 1912-14.

LYDIA WAHLSTRÖM

L. K. P. R:s ordförande 1909-12.

OSTRATT FÖR KVINNOR
täre vilka känslor och önskr
Här nedan följa svaren. I
ningsfullhet till vemod öve
saknar ridderlighet och gene
Ann Margret Holmgren fo
genius. För övrigt skola
täristiska i de olika svare:

ANN MARGRET HOLMGREN.

EBBA PALMSTIERNA.
Medlem av V. U.

Till den tillfredsställelse för rättskänslan, som genomförandet av samma medborgarrätt för kvinnor som för män väcker, sluter sig även förhoppningen att våra lagstiftare, som hädanefter måste känna sig representera *hela* folket, skola ta lika hänsyn till kvinnliga som manliga synpunkter och intressen. Härtill kommer vissheten om att ansvarskänslan inför den lika rätten och förpliktelsen skall väsentligt utveckla kvinnorna i en för mänskligheten och samhället lyckligare riktning.

Emma Aulin.

För mig har den politiska rösträtten haft betydelse som symbol för och medel till samarbete och samförstånd mellan medborgarna. Partiernas inbördeskrig innebär praktisk förnekelse av denna uppfattning. *Kvinnans* rösträtt, tecknet på hennes egenskap av medborgare, icke blott privatperson, har varit mig viktig mera för sina indirekta, inre psykologiska verkningar än för de direkta, yttre. Ökat samarbete, rikare samförstånd mellan kvinnor och män är som förut mitt "program" för kvinnlig rösträtt.

Hilma Borelius.

Redaktionen önskar veta vilka känslor som besjåla undertecknad vid utsikten till full medborgarrätt för oss kvinnor! — Jag kan inte neka till, att dessa äro mycket ljusa och förhoppningsfulla. Visserligen skulle jag önskat, att dessa rättigheter tillfallit oss långt förut och helst under mindre stormiga och upprörda förhållanden —

kvinnorna hade då varit mera skolade och färdiga att upptaga det maktpåliggande arbete, som väntar dem på många områden — men bättre sent än aldrig. Vi böra ju dock ha lärt oss inte så litet under de år, vi genomkämpat, ty det är ju så att man utvecklas mest under motgång och prövningar. Och kanske också att vi i en tid som denna behövas mest och bäst: det är så många sår, som behöva ans och vård, och därtill kräves mjuka kvinnohänder.

När man, som undertecknad, väntat på politiska rättigheter för kvinnan i över ett halvt århundrade, kan man inte finna, att den kommer för tidigt. Huru många gånger har man inte med sorg i hjärtat sett vår rättfärdiga sak förorättad och hur de få män, vilka kämpat på vår sida, hänats och förlöjligats i press och riksdag. Vid val tillfällena har det också känts svårt att icke få vara med och avgiva sin röst; deltaga i glädjen över en demokratisk framgång har man ju alltid kunnat, men aldrig som medverkande utan som — nolla!

Att kvinnorna ha en stor mission att fylla, därom är jag förvissad. Men man får icke vänta för mycket av dem i början. De ha i allmänhet ingen praktisk inblick i det, som nu möter dem. Ansvarskänslan förpliktar emellertid, och vad man väntar och hoppas av kvinnorna är, att de komma att låta sig ledas av rättvisa, godhet och framsynthet — icke av maktlystnad, övermod och hårdhet. Deras ledstjärna bör vara *rätt* och *barmhärtighet* åt alla, icke minst åt de ringa i samhället.

Kristina Borg.

För att kunna giva ett *kortfattat* svar å Eder begäran om ett uttryck för mina känslor och önskingar inför den långa rättfärdighetsstridens fullbordan, är första villkoret att sorgfälligt undvika en återblick på slagfältet, där den glada entusiasmen, tron på människors goda vilja, på rättens seger över makten och andra ideella känslor långsamt förblött. Det gäller att endast se framåt, så som vi sågo framåt anno 1902, då rörelsen för vår medborgarrätt organiserades och den intet förflutet ägde att se tillbaka på. Mina önskingar äro precis desamma som då, endast ytterligare intensifierade genom de senare årens erfarenheter att kvinnornas insats i det politiska livet må vara av reformerande betydelse för detta. Att den må förhjälpas därtill, att politiken — d. v. s. villkoren för människors och nationers samlevnad till det gemensamma bästa — blir mindre förnuftsvidrig och mera ideellt mänsklig. Att den må bli en väckelse till det bättre, till större ärlighet ifråga om medlen, större ädelmod gent emot motståndare, samt, icke minst, större personlig självständighet och mod att förfäkta en övertygelse, kraftigare arbete för ett rikare kulturliv och en högre humanitet, som ej tillåter att någon förtryckes eller lider orätt och som gör varje våldsdåd av man mot man, folk mot folk otänkbart.

Frigga Carlberg.

Jag önskar, att kvinnoinsatsen finge betyda växande styrka inom samhället för den livsart, som vedergäller ont, icke "lika för lika", utan med *gott* för ont. Detta icke ur vanmakt eller

FRIGGA CARLBERG.
Göteborgs F. K. P. R:s ordförande.

AUGUSTA TONNING.
Ronneby F. K. P. R:s ordförande.

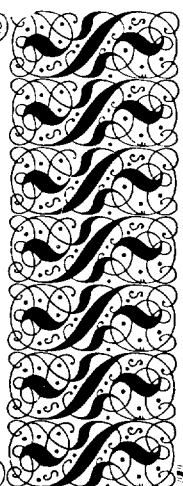
ANNA LINDHAGEN.
Stockholms F. K. P. R:s ordförande 1912-14.

HILMA BORELIUS.
Lunds F. K. P. R:s ordförande 1903-08.

ÖNSKNINGAR RDAGEN

har frågat några av kvinnörörelsens trognaste arbetsom som nu vid rösträttsfrågans lösning röra sig hos dem. Ingen i dem skiftar från ljus, oförbehållsam förhopp. den gest, varmed medborgarrätten räcker kvinnorna, t. Kravet på kvinnorna är alltid detsamma, det som at i sin önskan att de måtte tryggt följa sin egen läsare själva lätt läsa ut det för författarna karak-

SIGNE BERGMAN
L. K. P. R:s ordförande 1914-17.

KAROLINA WIDERSTRÖM.
L. K. P. R:s nuvarande ordförande.

"kvinnlig efterlåtenhet", utan ur övertygelsen och offermodets segerkraft!

Emilia Fogelklou.

Vad är det väl ytterst, som nu givit kvinnorna inte bara i vårt land utan litet varstans ute i Europa deras nya rättigheter? Är det inte den gamla samhällsandans, den gamla statskulturens bankrutt i och genom detta fassansfulla krig, som innan det ens slutat mellan nationerna på nytt och ännu hemskare blossar upp inom dem? Är det inte en känsla av, att då det gäller att bygga upp det nya samhället, där maktmedlen skola heta rättfärdighet och människokärlek, då behövs kvinnornas hjälp och aktiva insats på ett alldeles särskilt sätt?

Djupt i den kvinnliga naturen finns nedlagd en ömhetskänsla för de svaga och värnlösa, ett behov av att skydda, värna och hjälpa. Denna humanitetens anda är det, som nu behöves genomtränga våra samhällen. Här är det alltså, som kvinnorna ha sin insats given. Denna insats får alltså inte bli bara ett fördubblande av valmanssiffrorna för de redan existerande politiska partierna. Nej, kvinnorna måste komma med en ny impuls i samhällsutvecklingen. De måste göra front emot det intensiva förvärvsbegäret, den hejdlösa mammonskulten, som ytterst leder till ett allas krig mot alla. Kvinnorna — mödrarna — ska lära männen, att en nations dyrbaraste egendom, det är folket. Om därför en folkklass lider under ett härskande fåtals tryck, eller om den hänsynslöst utnyttjas av en på egen vinning inriktad företagareklass, så är detta en olycka för landet, långt större än som uppväges av de på ett

fåtal händer hopade rikedomarna. Arbetet på bättre livsvillkor, bättre arbetsförhållanden, bättre utbildning för folket i gemen blir då ett arbete för framtidens lyckligare samhälle.

Vi som nu i många år kämpat för att åt kvinnorna förvärva rätten till en aktiv medborgargärning av politisk natur, vi hoppas därjämte, att denna skall kunna utföras under andra former — samförståndets — och ej som männens så alltför ofta skett under söndrande och förbittrande partistrider.

Anna Grönfeldt.

Då den nystartade F. K. P. R. i Uppsala vid sitt möte år 1903 utsåg mig till ombud för att i Stockholm medverka till Landsföreningens bildande, yttjade docent Elsa Eschelsson — vilken fungerat som ordförande vid mötet —: "Ni är mycket ung och hoppfull, men det kommer säkerligen att behövas. Min tro är, att på 50 år ger de svenska männens konservatism icke med sig på denna punkt."

Fullt så lång tid åtgick ju icke, — i vad mån världskrigets följder mjukade upp motståndet är ej undersökt —, men nog ha de 17 åren av aktivt rösträttsarbete stundom synta långa nog. Motståndet i riksdagen, såväl som i pressen och ute i landet, var mindre saklighet än en vresig eller hånfull envishet, utan känsla för vad saken innerst gällde. Entusiasmen och tron på rättvisans förverkligande har förvisso väl behövts. Mer än en gång har det förefallit, som om Elsa Eschelsson skulle få rätt och att ingen i ledet skulle få uppleva segerns dag.

Nu har den kommit. Men icke så

som man drömt sig den. Dels ha dessa mörka, tunga år nästan krossat ens förmåga att glädjas. Dels är det något som fattas. Generositeten, ridderligheten att slå upp dörren på vid gavel för dem, som oförskytt fått vänta så länge utanför. Erkännandet, honnören för de svenska kvinnorna, som de så ärligt förtjäna, den fattas.

Från den långa kampanjen ha vi dock hemfört en ideell vinst — utom den utveckling som varje träget arbete skänker —, en vinst som gjort livet rikare. Det är samvaron med de vänner och medarbetare inom skilda läger, inom och utom Sverige, som mötts, besjälade av hängivenhet för gemensamma mål. I kampen för idéer har det för den enskilde blivit en levande verklighet, att en stor sak gör mera för oss än vi kunna göra för den.

Ellen Hagen.

Rösträtt för Kvinnor vill veta vad jag känner och önskar, när rösträttsstriden är slutad. Jag antar att jag kommer att känna glädje över att rättvisa sent omsider vederfarits Sveriges kvinnor, en rättvisa som måste medföra en mångsidigare utveckling för dem, ävensom ökad självtillit och höjd ansvarskänsla jämte mycket annat som är angeläget för kvinnorna att vinna. Och jag kommer att känna glädje över att denna utveckling skall kunna skänka dem förmåga att göra en välbehörlig insats i samhället av större människokärlek, klokare hushållning m. m. sådant, vartill de äro tränade i hemmen.

Och jag kommer att känna tacksamhet över att ha fått vara med i striden för kvinnornas frigörelse och för frigörel-

ANNA WICKSELL.
L. K. P. R:s v. ordförande.

GULLI PETRINI.
Medlem av V. U.

GERDA HELLBERG.
Karlstads F. K. P. R:s ordförande.

ELLEN HAGEN.
Uppsala F. K. P. R:s ordförande.

AUGUSTA WIDEBECK.
Strängnäs F. K. P. R:s ordförande.

SICNE JACOBSSON.
L. K. P. R:s sekreterare.

SELMA LAGERLÖF.

sen av en mängd god kvinnokraft, som nu kan komma det allmänna till godo. Och jag kommer att sträcka mina händer mot himlen och uppsända en brinnande önskan att kvinnorna måtte förstå att det är deras plikt och deras mission att föra in mer renhet och godhet och mer fridsamhet och försonlighet i det offentliga livet.

Till sist hoppas jag att de inte måtte falla för frestelsen att vandra i människens fotspår, utan ha mod och vishet nog att tryggt följa sin egen genius, om också på obanade vägar.

Ann Margret Holmgren.

Jo, jag känner, efter den långa rättfärdighetsstridens fullbordan, att rösträttsrörelsens trogna förkämpar ej få tröttna efter vunen seger, utan att de i stället under flera år framåt måste fortsätta med ett effektivt upplysningsarbete inom alla folklager, och jag önskar, att kvinnorna må så värdigt uppbära sin medborgarrätt, att männen inom kort skola fråga sig: "varför misstrodde vi dem så länge?" —

Agnes Ingelman.

"Kvinnorna ha fått rösträtt" — före 1914 skulle det budet varit jubelväckande och endast detta.

Nu veta vi huru oändligt mycket mer än detta, som behöves för att omskapa kvinnorna och männen i världen. Ty om så ej sker, komma kvin-

nornas rösträtt och valbarhet lika litet att omskapa världen som människens gjort det.

Men det var med denna omskapelses löfte på sina fanor, som kvinnorna började sin rösträttsstrid. Må de hålla löftet nu. För att kunna det måste den omskapelsen börja med dem själva. Icke valmöten, men självprövningsstunder i slutna kamrar, icke programtal, men ett oavlatligt lyssnande till samvetets stilla stämma, icke striden och oron inom de politiska partierna utan friden och samlingsen omkring de egna idealen — detta är vad kvinnorna böra välja som sin väg till "politisk" makt! Endast så kunna de hålla sitt stora strålände löfte att genom sin medborgarrätt omskapa.

Men om de störta sig in i partipolitik, d. v. s. partitaktik och partiteknik — — Om, säger jag! Det har redan skett. Endast om kvinnorna omvända sig från partierna och samla sin nya makt i ett nytt mänsklighetsparti, vars första punkt är att de själva skola bli människor — icke partifolk — hoppas jag något nytt och stort av deras rösträtt.

Ellen Key.

Tanken på att all den värdefulla kvinnokraft, som ägnats åt rösträttsarbetet, nu blir frigiven för direktare produktivt arbete, ökar ytterligare tillfredsställelsen över att nu äntligen kvinnans jämlikhet med mannen fastslagits i svensk rätt.

Anna Lindhagen.

Freden nalkas. Det fulla medborgarskapet är vunnet.

Vilken berusande lyckokänsla hade vi svenska kvinnor ej drömt skulle genomströmma oss, då sådant förkunnades.

Freden kommer, men föregången av åtgärder mera fasaväckande än krigets våldshandlingar, mera barbariska än några, varom historien hittills haft att förtälja.

Vi stå på tröskeln till svenska medborgares vida hall, men tidens orosvindar brusa hotfullt under valven och folket — det renaste av sin ras — vänder gruppviss ryggen åt varandra, söker självvilligt resa upp murar mellan sig, vilja och kunna ej längre förstå varandras språk, förstå stundom, som det synes, knappast sig själva, ty skilda röster ljuda nog inom dem. I allt detta är det som vi kvinnor nu skola göra en enande, moderlig insats.

Vi bäva, och dock glädjas vi att ej

längre vara utestängda från att hava en röst med vid de beslut, som skola leda utvecklingen av vårt folks öde. Bäva men glädjas tillika, att en var av oss nu har samma individuella värde som männen i landet. Djupt känna vi de stora krav detta ställer på oss. Älskande, offervilliga hjärtan, såsom i alla tider svenska kvinnor haft, men ej längre lydiga slavinnors hjärtan, utan modiga, karaktärsfulla; ögon trofasta som deras från gångna tider, men ej förblindade av den tränga kärlekens egoism utan kloka, klara, vittseende; allt fortfarande rena sinnen och rena händer, och kring mjuka läppar ett soligt leende, som förhoppningsfullt lyser upp den grå skymningen — morgongryningen —, som gör lätt all gemensam strävan för vårt stora svenska hem och som avvärjar vrede; läppar på vilka man kan lita att de aldrig föra falskt tal.

Sådan är den bild, som står framför själen, då man tänker på vad kvinnorna skola vara och göra vid vårt lands nydaning under i världen rådande kaos.

I larmet, som kommer att råda omkring oss, få vi aldrig tappa bort Maria-sinnets syner och drömmar, om vilka skalden sjunger: "Därute är trældom och våld och kiv, en döende värld av synder fränt; därinne drömmar om evigt liv, om frid på jorden och människorätt." Den sky, som förvisso ofta kommer att skymma vår syn, måste "vara vävd av idealer, Herrens ande bo i den".

Agda Montelius.

Äntligen, äntligen är Första kammarens motstånd brutet, så att även vi i denna fredens vår kunna få lägga ned vapnen och fira vår seger, som vi känna verkligen vara en rättens seger över makten.

När vi nu säga varandra tack för god vakt, så tror jag att vi alla känna, att om också striden varit lång och ofta mödosam, så ha vi ändå lärt mycket under denna tid. Och vad jag framför allt önskar, det är att kvinnorna skola växa till större självständighet och kraft genom det nya ansvar, som kommit på deras del. Ty det är icke vila som väntar oss efter segern, utan ett förnyat arbete. Men jag hoppas ock, att när vi inträda i det politiska livet, den erfarenhet vi vunnit under den långa tid vi arbetat gemensamt, trots olikhet i partisynpunkter och samhällsställning, skall hjälpa oss att i varandra fortfarande

som män, såsom det hette i förslaget om revision av kommunalförfattningarna vid 1918 års urtima riksdag. Men emedan kvinnor redan äga valrätt till Första kammaren, föreslås nu sådana ändringar i riksdagsordningen, att "kvinna skall vara valbar till Första kammaren (9 §) samt valbar och valberättigad till Andra kammaren (§§ 16 och 19)."

Det säges vidare att tilldragelserna i Centraleuropa under hösten 1918 "måste givetvis återverka på folkstämningen även i vårt land till skärpande och påskyndande av de ouppfyllda kraven på en omfattande och djupgående författningsrevision" och slutligen, "att den förbehållslösa anslutning till kvinnorösträtten, som från riksdagens sida givits i samband med författningsfrågans behandling vid urtima riksdagen, jämväl bör betraktas som uttrycket för beredvillighet att medgiva kvinnorna deras politiska medborgarrätt utan avprutning".

Rösträttsträdet har slagit ut i blom. Med ens, fast i kulan väderlek och med oro i luften. Dubbelt väl behöver det med varsam akt skydd och värn, på det att frukten i de rosiga kalkarnas djup må bringas till utveckling och mognad.

Många ting äro därvid att beakta nu och sedan för att kraften skall inriktas mot de bästa mål med de bästa medel.

Ellen Wester.

ELLEN KEY.

se arbetare i vingården och inte bara partimotståndare, liksom jag vågar tro, att kvinnorna allt framgent skola kunna ena sig i de frågor, som ligga deras hjärtan närmast.

Gulli Petri.

Med glädjen över att det av kvinnorna länge eftersträfvade målet nu omsider av dem blir vunnet, blandar sig ett djupt vemod över att denna vinst på sätt och vis kommer för sent. Ty vad är det väl vi först och främst hoppats av kvinnornas insats i det politiska livet om icke detta: mera mänsklig medkänsla och till följd därav mera social rättfärdighet, mera förståelse klasserna emellan. Men i detta nu tyckas förhållandena redan bristfärdiga.

Dock, även ett arbete i elfte timmen är ju ej förgäves. Låt oss hoppas, att kvinnornas insats må präglas av både vidsynthet och värme.

Anna Maria Roos.

Kvinnornas rösträttsfråga har för mig först och sist varit en rättfärdighetsfråga höjd över alla partisynpunkter. Invid målet förnimmer jag en innerlig tillfredsställelse över att med medborgarrättens beviljande rättvisa vederfares Sveriges kvinnor och att den långa rösträttskampen snart är slut.

Hilma Runbäck.

Hade rösträtten kommit för 10 år sedan — eller låt oss säga, några år tidigare — skulle den hälsats med stort jubel i kvinnovärlden. Som det nu är, väcker den kanske närmast känslor av lättnad och tillfredsställelse. Vägen har varit för lång och knagglig, och den innevarande tiden rymmer för mycket av oro och misräkningar, för att icke segerglädjen skulle dämpas.

Men en stämning i tillkomstens ögonblick förgår, medan rösträtten består — en provosten för anhängare, motståndare och likgiltiga, som alla i ett slag, d. v. s. så fort grundlagen tillåter, förvandlats till utövare. Var och en får nu komma till det nya verket med vad hon har att bjuda på: entusiasm, skepsis, sunt bondförstånd eller något annat.

Och nog gör den svenska kvinnan sin politiska debut i en tid, då politiken är det allt uppslukande intresset!

Axianne Thorstenson.

Jag minns 1884 så väl som det varit i går, när Borgs motion om kvinnorösträtten första gången framlades i Sveriges riksdag. Jag minns också med vilket hän och förakt man talade om denna motion, ett förakt som jag hade svårt för att fatta, enär både jag och min man ansågo motionens krav som en självklar sak.

Ar ha nu svunnit, det ena efter det andra, utan att målet vunnits. Vi som arbetat och kämpat för denna rättvisa, vi ha gränat under tiden, medan vi be-

(Forts. från sid. 3.)

synta, visa tal, och hans djupa ord om, att kvinnornas krav blott var ett utslag av den "största politiska kraft", som verkat under mera än ett sekel, den fordran på jämlikhet, som framställt i franska revolutionen. Det var ett krav, som icke kunde visas tillbaka, ty det bars icke allenast av en tillfällig folkvilja, utan av tidsandan.

Efter 1912 kommo ju, som vi veta, år av rubbningar, av politisk oro inom och utom landet. Vart år erhöilo kvinnorna nya rättigheter, nya möjligheter att visa sin användbarhet på nya samhällsområden, men ingen politisk rösträtt och ingen ny kungl. proposition därom förrän 1918, då som det sagts propositionen åter föll i Första kammaren med 62 nej mot 36 ja.

Men det var sista gången, och så vitt man kan se, hade det varit klokare, om nejösterna varit färre.

Det är icke lätt att göra något uttalande om världshändelsernas orsaker, men säkert är, att en mäktig hand nu ändrar riktningen av folkens öden. Och under trycket av denna hand måste gamla murar falla, murkna institutioner brytas ner. Väl oss, att förändringarna i vårt land härröra från en lagstadgad regering och ej från samhällets förtryckta lager, som taga makten i ovana händer och tro att självsvald är frihet.

Vid urtima riksdagen 1918 överläm-

nade statsminister Edén till båda kamrarna en kungl. proposition med förslag till ändring i författningsförordningarna, och under trycket av en tvingande nödvändighet antogs de genomgripande förändringarna omedelbart, så att lagen kunde tillämpas redan i mars i år. Denna nya kommunallag innebär allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor, med borttagande av den 40-gradiga skalan och med rösträtt och valbarhet för kvinnor även till landstingen.

Den ofrånkomliga och oundvikliga konsekvensen av 1918 års röstreform blir medborgarrättens meddelande i hela dess utsträckning även åt kvinnorna.

Den bebådades i den kungl. propositionen av november 1918, där det heter: "Rösträtten för kvinnor kan i princip ej längre underkastas någon allvarlig diskussion." Och från initierat håll heter det, "man kan med all säkerhet vänta att högern under propositionens behandling i det sammansatta utskottet skall avge försäkring om frågans genomförande vid nästa riksdag", vilket synes ha skett.

Ty under det fjärde decenniets 9:e år, 1919, det slutliga, mest avgörande märkesåret, avlämnades den 22 mars kungl. proposition på förslag till förändring, som avser att i grundlag giva kvinnor valrätt och valbarhet till riksdagens båda kamrar på samma villkor

ittnat hur vår fråga otaliga gånger allit på Första kammarens motstånd. Och dock måste alla erkänna såsom en ofrånkomlig sanning, att så länge vi ej äro lagligt erkända medborgare, så länge ha vi ingen möjlighet att effektivt göra vår insats i samhällslivet.

Länge har det därför känts mörkt och kallt i Sverige, och nu hysa vi en intensiv längtan efter sol.

Medan jag, under de senaste åren, i sarg jordmän röjt och sprängt den ena stenen efter den andra och fått ikern färdig för skörd, har jag låtit mina tankar gå till rösträttsarbetet för rättelse, och funnit hur likt detta är sig.

När vi nu även här stå inför ett snart fullbordat röjningsarbete, är det närliggande känslor, omöjliga att tälja, som storma på.

Skola vi nu få börja så för skörd?

Min arbetsuppgift skall då bli att ned min röst söka åstadkomma en förbättring i jordfrågan. Varje land, som vill utveckling, måste taga särskild härd om sin skog och sin jord, så att man för framtiden må bli förskonad från åsynen av all vanhävd.

Eget hem på egen grund åt alla de använde män, kvinnor och barn, som nu sakna ett sådant, är en gammal önskan jag vill arbeta på för att se förverkligad. Hem är det som i första rummet ger frid, ro och trygghet åt ett land.

Det är segerns glädje och allvarets melgd, som nu besjalar Eder grånade

Augusta Tonning.

När nu Sveriges kvinnor få politisk rösträtt, är min förhoppning att de måtte begagna den under livlig känsla av ansvar inför Gud och fosterlandet. Kvinnornas plikt är att ena, ej att öndra, måtte de som under tider som rätt ofta varit den enande kraften genom kärlekens makt i hemmet, nu i det hemmet, fosterlandet, också bli ena för det hela tjänande, helande och uppmunstrande kraften! Men först och sist med ansvar inför tid som är, tid som kommer.

Eva Upmark.

Jag känner vid lösningen av enas rösträttsproblem?

— som en av Karl XI:s trogna rådgifvare skrev till sin kung: "Om detta är gjort, vilja vi begynna något nytt."

Lydia Wahlström.

Livet är en strid. Nu är snart rösträttsstriden till ända — den långa, seiga striden. Nu få vi ta upp striden för de samhällsideal, som besjåla oss. Och när våra krafter äro utslitna, får nästa generation ta vid. När så släktled efter släktled kommit och vandrat, blir kanske vårt gamla Sverige till sist en riktigt hyggelig och beboelig ort. När vi blicka ned från de elyseiska höjderna, där vi då dväljas, se vi märkliga ting. Krigs- och förstörelseredskap finnas endast som kuriosas på museer. Fattigvård är obehövlig, ty fattigdom är ett okänt begrepp. Alla barn äro likaäldra, när de gäller utvecklingsmöjligheter. Manliga och kvinnliga statsråd sitta i samskonlig samsja på taburetterna och ge visa råd. Karl XIII har lyftats ned från sin upphöjda plats i Kungsträdgården, och där reser sig Fredrika Bremers gestalt bland fagra blomstergrupper och lekande småttingar. Kvinnliga rektorer styra läroverk utan att manliga kollegor spricka av avundsjuka.

När så en urgamal årgång av Röst-rätt för Kvinnor faller i händerna på en "dåtidskvinna", säger hon med ett överlägset löje: "Tänk att det funnits så efterblivna kvinnor! De måtte inte ha dugt mycket till, som fick "tjata" om sin rösträtt i bortåt 20 år, innan de fick den." Men vi le mot varandra med ett menande leende: "Okunniga varelser, ni kände aldrig Lindman, Trygger, Kjellén och Första kammarhögern. Ni ha ej prövat livets stora motigheter som vi."

Elin Wahlquist.

På den nyckel, som skall öppna rösträttens stängda port, ha de svenska kvinnorna direkt arbetat, smitt, hamrat, filat och glättat under samfulla sjutton år. Nu sitter den i läset, den passar, och den 24 maj 1919 vreds den om det första, avgörande slaget. Det andra varvet, det sista, få vi vänta på ännu en kort tid. Vi veta, att det konstfulla läset kräver detta uppehåll, och vi bida trygga och säkra att läset skall gå upp.

Vad väntar oss innanför murarna? Där väntar oss en underbar och ny samhälls känsla med andra kultur-länders kvinnor, som nått in före oss, där väntar oss kamratskap, intresse-gemenskap och arbetsgemenskap med männen, där väntar oss ansvar för vårt land, för vårt folks utveckling, för social rättfärdighet och trevnad, ansvar

nordens och världens framtid. Där väntar oss kravet på en klar, oförvillad och vittskådande blick, på en varm och ren känsla, på en sträng pliktuppfyllelse i stort och i smått.

Äro vi redo för allt detta? Hoppet viskar, att den själskultur, som fordras därför, skall växa under ansvaret i frihetens luft.

Anna Whillock.

Så länge kamp pågår för praktiskt förverkligande av ett ideellt mål, se de stridande dettas uppnående huvudsakligen som en rätt. Man måste se det så för att kunna hålla kampen vid liv. Men då målet nåtts, då har rätten skett fyllest, då existerar rättssynpunkten icke mera; den rätt som man erhållit, avslöjar sig som en plikt och ett ansvar.

Det ligger nära till hands, att vi rösträttsmän, som under vårt deltagande i kampen känt rätten kollektivt, som en allas vår rätt, vi också skola känna plikten och ansvaret kollektivt. Min önskan, då de svenska kvinnornas politiska rösträtt de facto genomförts, är att de må komma att begagna den osjälviskt, förståndigt och till det helas väl. Min ganska pinsamma känsla är, att om och i den mån så icke sker, är felet mitt, och det är jag, som får skämmas. Jag känner det, som om vi rösträttskvinnor ha ansvaret icke bara för det bruk vi själva personligen göra av rösträtten, utan även för kvinnornas i allmänhet användande av den. Det skulle vara obekvämligt skönt att nu få börja på något nytt eller åtminstone få odelat ägna sig åt annat, som ligger var och en av oss personligen nära; men det är som om detta ansvar för rösträttens begagnande griper fatt i oss med tusen små skarpa hakar och håller oss fast: vi måste ta hand om den stora massan av kvinnor, som aldrig deltagit i kampen och alltså icke heller uppfostrats av den, vi måste försöka lära dem att begagna det vapen samhället nu lämnat dem i händerna så, att det länder samhället till gagn.

För att detta skall bli möjligt fordras det människor och pengar. Delvis kunna människor fås för pengar, därför koncentreras sig mina känslor och önsknings i en begäran, att L. K. P. R. under låt oss säga de närmaste 5—10 åren måtte få pengar, mycket pengar, ju mera dess bättre, av stat och av en-

skilda, för att kunna uppfostra den nu för vår andel i världsfreden och för varande generationens kvinnor till goda medborgare. Jag tror, att flertalet kvinnor ha stoff i sig till detta, men hos alltför många av dem är det ännu bara råvara eller halvfabrikat.

Anna Wicksell.

Sedan vi med seger utgått ur striden för vår medborgarrätt, ett begrepp som är liktydigt med människovärde, gå våra tankar såväl tillbaka som mot framtiden.

Vad mig beträffar, så tänker jag på året 1866. Jag tillträdde då min befattning som föreståndare för Strängnäs telegrafstation, men fick taga mitt brev och sätta mig ned och omteckna min lön till jämnt hälften av min företrädares, ungarlik som jag. Jag tror, att rösträttsbakterien inympades redan då, ehuru visserligen omedvetet. Nå, om sådant där och mera, från flydda tider kunde ju vara roligt att tala och det vore nog ingen konst att få skrattarna på sin sida. Men vi böra nu glömma och förlåta. Dessutom böra vi taga saken allvarligt, ty den är så.

Enligt min mening bottnar frågan djupare på ett annat område, nämligen det etiskt-religiösa. Jag anser, att först i och med att kvinnan förklarar fullt jämbördig med mannen på alla områden, ha Nya testamentets anda brutit igenom i samhället. Paulus, som nog håller på kvinnornas underkastelse under mannen inom äktenskapet (han var icke själv gift, så han talade kanske "i fåvitsko") skriver ju till galaterna: — — — "här är icke man och kvinna, alla ären i ett — — —"

Mig veterligt predikade icke heller vår religionsstiftare om någon sorts klasskillnad män och kvinnor emellan. — Få vi då icke tro att det genombrött, som nu skett, och som gått hastigt nog på sista tiden, blir till lycka för såväl kvinnan själv, som för samhället? Jag tänker också på hemmen såsom den grund, på vilken hela samhället är byggt, och att det helt säkert kommer att bli lyckligare sådana med den nya tidens inträdande. Må var och en tänka sig in uti vad som komma skall och framför allt betänka sitt ansvar.

Medborgarrätt är ett adelskap så gott som något, och "adelskap förpliktar".

Augusta Widebeck.

VÅR STRID OCH VÅR UPPGIFT.

Att påstå att kvinnorösträttens kända stä vid det åtrådda målet är endast en halv sanning, först nu begynner kvinnorna på fullt allvar. Sveriges kvinnor ha kommit till inkörsporten, vad som ligger där bakom, det gäller åter att erövra med det stridbara mod, som är en av kvinnlighetens stora egenskaper. Generationers generationer, all vår historiska tid, ha gått i Ultima Thule utan att kvinnan fått rätt att göra sin insats gällande, näst än när tillfället eller nöden pådrat hennes hjälp.

Jannens lag har varit hennes utan hennes hörande, och hennes andliga utveckling har hållits medvetet tillbaka, så att vad hon självständigt vedervärdat har varit mera undantag än regel. Lack vare den verkligt ideella syn på ett eget väsendes höghet och på förhållandet till mannen, som anlades redan av våra vikingamödrar, har kvinnans ställning här städse varit aktad, och även katolicismen, — som av fruktan för antikens livsglädje och skönhetsskult — anvisade kvinnan ett t. o. m. lägre plan än vad som tillkommit henne enligt Valhalls gudalära, påstått ej beröva nordens kvinnor deras rätt så framstående särställning.

Ett arv från dessa tider är emellertid det förakt som under femton- och sextonhundratalet präglade uppfattningen hos särskilt prästerskapet. Den

höglärde biskop Emporagrius i Strängnäs, räknade t. ex. i sin "Cathedesens enfaldige Förklaring" kvinnan som "thet förnämsta stycket" — — — bland mennens löstören!

Men eftersom vi alltid haft en smula stål i oss, blev storhetstiden också en den svenska kvinnans märkestid; på de gamla gårdarna, som av ålder utgjort ryggmärgen i vårt land, sutto då herrgårdsfruar, som skötte både folk och ekonomi med den äran. Och i det följande ha åtminstone vad angår landsbygdens kvinnor, antingen de varit bundna till stora gårdar eller små hemman, — det ledande initiativet och arbetsförmågan alltid utmärkt sig.

Talrika, fast mer eller mindre förgätna äro ock de stilsamma, strävande arbeterskor, som ehuru stängda på alla håll, sökt skaffa kvinnotanken luft genom att var på sitt ringa område genom ett försynt men ihärdigt verkan- de bereda väg för en omvärdering av mänsklighetens ena hälft. Härvidlag vill jag endast påminna om en sådan kunskapstörstande (eller utbildnings-hungri) själ som Anna Agriconia, prästdotter från Nyköping. Hon föddes på 1640-talet och blev för sitt sällsynta bokliga vett och sin dygdesamma vandell adlad Åkerhielm.

Och som sagt, många ha liksom hon trots ändlösa svårigheter lyft sig över och utom den snäva horisont, som va-

rit dem tillåten. Det är nog så, att den danske biskopens ord vid Brunbäcks färja: "Ett folk, som äter barken av träd och driker vatten, kan inte fanen tvinga, än mindre någon man", ägt sin tillämpning på flydda sekels viljestarka och härdade spinsida i fullt ut lika hög grad som på männen och i dessa yttersta dagar ser det ut som det där gamla ordet skulle slå in på nytt, ty varken med goda eller onda ord har kvinnornas rösträttsseger kunnet förhindras. Visserligen äro vi ingalunda materiellt sett hänvisade till vatten- och bröddieten, men vår andliga föda — när den serverats från Första kammaren — har under långa tider varit mer än fattigkost, d. v. s. stenar i stället för bröd!

Alla de skilda stigar och led, som föra utåt och känneteckna släktets väg i samhällsutvecklings tecken, ha så vitt möjligt förmenats oss, även då problemen på det innerligaste berört kvinnorna. Skrankorna ha äntligen fallit, de kvinnliga krafterna kunna här efter få tjäna det hela, inte bara som i blinda arbetande kuggar, utan som medbestämmande faktorer, när det gäller att fixera riktningen i det eller det fallet.

Således skulle alltså den 24 maj 1919 vara en triumfens dag, — bara vi ej glömma att den sanna storheten hos denna triumf så väsentligen beror på hur vi *hädaneft* uppfatta vårt ansvar! Århundraden ha ju gått oss förbi utan att ge oss varken den teoretiska

eller praktiska allmännsikt, som fordras för att rätt fatta och vist förvalta statliga och publika angelägenheter och värv. Vi göra klokt i att vid utövandet av vår nyvunna makt iakttaga den behärskade försiktighet och den måtta, som räddar från överilningens skeppsbrott. För Sveriges skull, för vår egen skull och på det att männen — glömska av vad de själva syndat — ej må kunna säga oss: "Där ha vi det, naturligtvis rusar temperamentet i väg med kvinnorna", — på grund av alla dessa oändligt viktiga hänsyn är det vår första plikt att handla i fullt och klart medvetande om, att vad vi nu i begynnelsen göra och låta, det skall för avsevärd framtid ge vår rörelse färg.

Varsamhet är särskilt i dessa omvälnings- och nydaningstider ett ord att taga vara på! Tänk om vi bland annat skulle kunna bevara oss från det allt sönderbrytande partisinne, som så ofta stört den manliga politiken!

Ett samgående med männen, ej ett rivalskap, är för övrigt säkerligen för oss alla lyckligast. Det är ju ytterst individens väl, vartill vi alla syfta, och just emedan kvinnor och män äro till sina väsen så tämligen grundolika, behöva vi — för att komma något i sanning gott åstad — stödet av varandras skiftande förstånd.

Inse vi samfällt betydelsen härav, kunna vi väl ha fog till förtröstan, kunna vi väl våga hoppas, ej på något drömskimrande Utopia, men på ett land, vars innevärdare mer och mer

GRUNDLAGSBESTÄMMELSE OM POLITISK RÖSTRÄTT FÖR SVERIGES KVINNOR FÖRKLARAS VILANDE DEN 24 MAJ 1919.

Första kammaren.

Debatten inleddes av vår trofaste förkämpe genom alla de långa åren, borgmästare *Lindhagen*. Han framhöll det beklagliga i att, då denna stora demokratiska reform nu äntligen genomförts, det sker mindre genom folkets egen inneboende kraft än genom tryck utifrån, mindre genom övertygelse än genom fruktan. Reformen vore ej heller tillräckligt vittgående, ännu hade penningen för mycket att betyda i svenskt författningsliv; penningstreet för valbarhet till Första kammaren, som särskilt hårt drabbar kvinnorna, bör därför bort. Varje författningsreform innebär fara för att man med dess genomförande slår sig till ro och tycker allt vara väl beställt, medan i verkligheten arbetet då först på allvar kan börja. Det viktigaste härvidlag är karaktärsdaningen, att folket fostras till mindre partisinne och mindre klassanda. Talaren hade motionerat om en längre gående reform, som han ansåg skulle leda utvecklingen i den riktningen, nämligen om initiativ och referendum; förut-sättningen vore dock, att objektiv kunskap meddelades om vad som skall röstas om. Han hoppades också, att kvinnorösträtten skulle medföra en seger för de humanistiska strävanden utan vilka det nya Europa icke blir bättre än det gamla, att kvinnornas samhälle skulle bli mänsklighetens samhälle.

Landshövding *Holmquist*, särskilda utskottets ordförande, tyckte att hr Lindhagen var för pessimistisk på denna den kvinnliga rösträtts segerdag. Det har tagit lång tid innan denna seger vunnits, och många underliga slags argument ha kastats i dess väg — då den nu blir verklighet är det på grund av sakens rättfärdighet och därför att dess förkämpar fört sin strid med en hövskhet i former och en intelligens i innehåll och argumentering, som vunnit respekt och förtroende. Det är sannolikt att hela världen och även Sverige står inför svåra och vanskliga tider — de svenska kvinnorna ha visat sig värdiga att deltaga i de strider som stunda, och talaren hoppades, att deras deltagande vid människens sida skall bli av stor och lyckbringande betydelse.

Hr *Fr. Ström* ansåg att den borgerliga demokrati, som nu förts till makten i Europa och hos oss icke vore en verklig demokrati. En sådan vinnes endast genom rådsdemokratien. För dess genomförande behövs nog revolution; att kvinnorna här skulle verka återhållande trodde talaren var en illusion; i alla revolutioner hade kvinnorna varit verksamma, och så skulle det bli även i framtiden.

Statsminister *Edén*: Man kunde kanske önskat större glans över det beslut som nu skulle tagas, den glans som kommer av starka meningsbrytningar. Att det stora, som nu sker, kan ske så tyst mitt under skakningarna omkring oss, är dock ett bevis på kultur. Denna reform vore vad tiden krävde. Det

mest betydelsefulla momentet var, att sedan den blivit grundlag, Sveriges kvinnor vore likställda med dess män på det politiska området liksom de i höst blevo det på det kommunala. Trodde att de som ståt tveksamma eller varit motståndare mot denna sak nu efter valen till kommuner och landsting måste säga sig, att detta var det enda naturliga och möjliga. Reformen kommer som en mogen frukt av kvinnornas intresse för medborgerliga uppgifter, delse vinnes därför att deras rösträttsrörelse alltid deras stora sak till rekommendation.

Hädanefter beror det på alla, vad Sveriges öde skall bli i denna stormiga tid, vad vi kunna göra för vårt land och folk. Förvillelser och besvikelser ha följt i spåren, där demokratin våldsamt brutit igenom, men ingen kan undgå känslan av, att med alla sina svagheter är dock demokratin den enda form som i vår tid är möjlig, därför att den är den enda form, som motsvarar känslan av varje mans och kvinnas värde som människa. Prövningar ligga sannolikt framför oss, misstråkningar äro möjliga; men nu lagda grunden är den enda som är bred och fast nog att uppbära Sveriges öden i allvarliga tider. Den är medlet att göra vad vårt folk är mäktigt att göra för sin inre lycka och hävdande av vår ställning i världen.

Hr *Olof Olsson* ville taga avstånd från det misstroende som låg förborgat i här uttalade förhoppningar om nytan av kvinnornas politiska medbestämmanderätt. Vilken än deras insats måtte bli, skulle hos talaren ingen misstänning yppa sig; det är meningslöst att vänta med rösträtten tills dess utövare blivit mogna; ingen mognar före rösträtten, man mognar endast med den. Därför skola vi icke vänta stora insatser av kvinnorna under den första tiden; den verkliga båtuden kommer först, då alla mognat.

Härmed var debatten avslutad i denna kammare, vars motstånd hittills aldrig ståt att övervinna. Icke ett enda litet välkomstens ord fingo Sveriges kvinnor höra från dem, vars motstånd nu brutits, icke ens ett vädjandets eller förmaningens ord, endast resignationens tystnad.

Det enda som ljöd distinkt, avgörande och högtidligt var talmannens klubbslag.

Andra kammaren.

En hel rad frågor hade förts tillsammans på den dag i riksdagen, då äntligen vår stora fråga kom upp. Över Andra kammaren åtminstone vilade dock en viss slöhet, såväl på läktaren som nere i salen. Intresset hade mera samlat sig kring Första kammaren, där man naturligt nog väntade, att om något spännande skulle yttras, borde det vara där. Ganska många kvinnliga åhörare hade dock infunnit sig, bland dessa flera sjuksköterskor; då ju deras kär hade en viktig fråga uppe, var det måhända mera för denna än för rösträtten, eller kanske för bådadera.

Att ett så betydelsefullt ärende kunde behandlas under en dylik stämning har sin naturliga förklaring däri, att ju dess utgång var avgjord på förhand. Egendomligt var, att när man väntat så många gånger på läktaren med spänning — inte om vi nu skulle få ja eller nej, utan vad form nejten den här gången skulle ha — sitta där nu, när avgörandet förestod och se hur allt föreföll så vardagligt, som om man debatterat en vägslag eller en enklare lönerregleringsfråga. Annorlunda kunde man dock ej vänta att stunden skulle bli: löftet var givet i höstas, vad som nu försiggick var närmast en formalitet.

Inledaren av debatten, högermannen hr *Petterson* i Bjälbo, som ville klargöra utskottets ståndpunkt, skisserade också grunden till högerens fridsamhet i fråga om kvinnorösträtten. Vid ur-timan hade partiet visserligen förbehållit sig rätt att vid förslagens framläggande få göra de ändringar, som kunde anses skäligen. När man nu gick in på den fulla likställigheten, kom detta av den åsikten, att då sådana skänkta kvinnorna vad de kommunala valen angick, borde den också beviljas dem vid de politiska. Man hade helst velat ha en övergångsbestämmelse i fråga om åldern, såsom i England, men för konsekvensens skull avstått även från detta.

Socialdemokraterna hade annat att tala om än den kvinnliga rösträtten, som var dem självlklar. Ut denna nu kom i hamn, yttrade hr *Möller*, liksom att industriarbetarnas rösträttsfråga genom det förslag, som nu framlagts, kommer att lösas på ett relativt tillfredsställande sätt, sammanhänger med partiets önskemål från dess första dagar. Vissa invändningar kunna dock göras, så till exempel om bestämmelserna angående äkta makars rösträtt. Det som utskottet härvidlag antagit, överensstämmer ej fullt med den demokratiska principen om personlig inställelse vid politiska val. I stort sett måste dock dagen anses som en seger för den lugna demokratiska utvecklingen.

Vänstersocialisten hr *Vennerströms* anföranden utfyllede större delen av den tid som debatten i författningsfrågan varade, då han hade flera anmärkningar att göra mot det föreliggande förslaget såsom ingalunda utgörande en verklig lösning av frågan. Vad kvinnans rösträtt angick, ansåg han att högeren behandlat den som en spekulationsvara. Vid den urtima riksdagen förbehöll den sig fria händer angående detaljbestämmelser; om den nu frånträtt denna rätt och fullt instämt med förslaget, är det emedan den sett att partiet kan få god hjälp av kvinnorna.

Först när *justitieministern* tog till ordet, berördes emellertid verkligt och nära kvinnornas stora fråga, hans tal var också det enda under debatten, som gav en fläkt av att det var något stort som försiggick i dessa förhandlingar, något av historisk betydelse i de beslut man gick att fatta. Efter att ha genomgått de små skiljaktigheter, som förefinnas mellan regeringens och utskottets förslag, uttalade han sin tillfredsställelse med att dessa icke orsakat förslagens fall utan att vi stodo inför den stora författningsfrågans lösning. Från en förklaring, som begärt full demokrati, har kravet kommit, och denna hör nu bli tillfredsställd. De möjliga bristerna skymmas av de stora linjerna och av det faktum att enighet uppnåtts mellan de stora partierna. Vi komma härigenom in i en ny epok i vårt offentliga liv, och vad som framförallt förlänar denna epok en ny karaktär är, att kvinnorna nu skola dela ansvaret och arbetsbördan med männen. Deras rösträttsfråga kan nu lösas utan prutman. Uppgörelsen vid urtima riksdagen var i denna fråga svävande, men farhågan att högeren skulle begagna sig därav har visat sig obefogad, och talaren ville uttala sitt erkännande av den lojalitet som visats från högerhåll i denna sak. Kvinnorna hälsas nu välkomna i arbetet, och de komma i rätt tid för att hjälpa till med att bygga upp vad den s. k. maskulina kulturen rivit ned. Han hoppades att kvinnornas inträde i det politiska livet skulle bli till båtuden för land och folk, en ny kraft till humanitet och samförstånd. Denna nya kraft kommer förmodligen ej att hålla sig utanför partierna, talaren hoppades tvärtom, att den skulle inträda i partierna, och att både mäns och kvinnors framtida politik måtte ge plats åt idealitetens krav.

Den stora författningsändringen antogs efter en debatt som varat en och

en halv timme. En del av de kvinnliga åhörarna avlägsnade sig från läktarna, men sjuksköterskorna stannade kvar. Man kunde ej undgå att här nästan en symbolisk betydelse. Rösträtten är icke nog, vi kvinnor av sådana grupper och från skilda håll ha så mycket att bevaka, ha så många gemensamma intressen att skydda, att först gäller det riktigt att strida. Knappast något krav kan vara mer utteknande för vår ställning i det nya än det som gäller sjuksköterskorna. Alla yrken, som närma sig de av kvinnliga, äro ju särskilt tillbakasända, detta visas bäst när ett så viktigt värde underskattas.

Nu börjar arbetet för kvinnosaken.

ÄNTLIGEN VID MÅLET

Sveriges kvinnor stå nu äntligen vid målet, det mål för vilket så många av dem så länge, så energiskt och så sakligt arbetat: politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor, som gäller för männen. Aldrig har jag tvivlat på att det skulle nås. En rättfärdig sak måste segra. Men heller aldrig har jag trott, att motståndarna skulle böja sig förrän de måste säga: härtill är jag nödd och tvungen. Härligt att de stunden ej lüngen lät vänta på sig. Så fick även detta stora onda, världskriget, ställa sig i Guds tjänst och påskynda rättfärdighetens seger. Men ännu härligare hade det varit, om Sveriges män utbrutit: rättfärdighetens kvinnornas krav grep oss och blev osöndermaktigt.

Men ej blott för rättfärdigheten skall borde kvinnorna få medborgar rätt utan också för folkets. Nu skolstatens frågor diskuteras och avgöras både manligt och kvinnligt, d. v. s. allsidigt mänskligt, och att detta skall lända folket, som består av både män och kvinnor, till största gagna, med utan vidare vara uppenbart. Med den största glädje hälsar jag också att den mänsklovärdet oberoende kommer till sin rätt.

August

RÖSTRÄTTEN I LANDVINNINGAR

Franska deputeradekammaren har med 344 röster mot 97 beslutat kommunal och politisk rösträtt för de franska kvinnorna.

Ingen hade väntat denna utgåva. Rösträttsutskottet hade i princip uttalat sig för rösträtt och valbarhet för kvinnor likasom för män, men vid tillsvi vidare inskränka tillämpningen av denna princip och föreslog därför kammaren att förklara kvinnorna rätt berättigade och valbara endast till municipalråden, röstberättigade men icke valbara till general- och arrondissementråd och alls icke berättigade deltaga i valen till deputeradekammare och senat — alltså kommunal och icke politisk rösträtt. Kammaren emellertid ha blivit så tagen av *Vianis* och *Briands* tal, att den med oönskat angivna stora majoritet antog kvinnornas rösträtt utefter hela linjen.

Nu återstår alltså senaten; hur den kommer att ställa sig vet man ännu icke.

Hollands andra kammare har med 6 röster mot 10 antagit ett förslag om införande av aktiv kvinnorösträtt i den passiva politiska rösträtten, valbarheten, erhölet de holländska kvinnorna redan 1917.

Från *Washington* telegraferas: Kvinnorösträtten har av Representanterna hus antagits med 304 röster mot 88.

Pris 35 öre.

skola känna hemtrevnad och ro vid sitt eget.

Detta är ej ett lättvindigt program; den bitterhet och hårdhet, som t. ex. kriget skapat, även i neutrala sinnen, behöver både omtanke och lämpor för att övervinnas.

Vi måste gå fram *utjämnande* och *försonande* — sålunda ha vi inom det samhällsreformatoriska arbetet vår plats given, och så blir vår strid — ty livet är ju ändå en strid från vaggan till graven — likvisst en fridens gärning, kvinnorna värdig.

Eva Fröberg.